

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На правах рукопису

БІГАН Ганна Іванівна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ В КОЛГОСПАХ ГІРСЬКОЇ
ЗОНИ КАРПАТ

08.00.05 - Економіка, планування, організація
управління народним господарством та
його галузями /сільське господарство/

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

Анон

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00756538 (Y)

УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На прабах рукопису

БІГАН Ганна Іванівна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ В КОЛГОСПАХ ГІРСЬКОЇ
ЗОНИ КАРПАТ

08.00.05 - Економіка, планування, організація
управління народним господарством та
його галузями: /сільське господарство/

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Інституті аграрної економіки
Української академії аграрних наук

Науковий керівник - доктор економічних наук
БОЙКО Віктор Іванович

Офіційні опоненти : доктор економічних наук, професор
НЕЛЕП Віталій Миколайович

кандидат економічних наук, старший
науковий співробітник, заслужений
економіст України

ШМИНЬКО Віктор Іванович

Провідна організація - Український державний аграрний
університет

Захист відбудеться 23 березня 1994 р. на засіданні спеці-
алізованої вченої ради К.020.06.01 в Інституті аграрної еконо-
міки УААН за адресою : 252022 Київ-22, МСП, вул. Героїв оборони,
10, ІАЕ УААН

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий лотою 1994 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради, кандидат економічних
наук

Малік М.І.

AB-29.873

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

I.1. Актуальність дослідження. У становленні України як незалежної самостійної держави надзвичайно важливу роль відіграє ефективне функціонування агропромислового сектора і зокрема його провідної сфери - сільського господарства.

Використання різних форм господарювання для підвищення ефективності галузі передбачає докорінну перебудову економічних відносин в процесі відтворення, яка повинна здійснюватися з урахуванням регіональних природно-економічних відмін та пов'язаних з цим місцевих господарських структур. Оскільки неодмінною умовою ефективності виробництва є подальша його інтенсифікація за рахунок раціонального використання активної частини виробничих фондів та інших засобів виробництва, що беруть участь в технологічному процесі, вона має здійснюватися відповідно до типів господарств та їх спеціалізації, виходячи з природно-кліматичних умов. Вивчення адекватності таких умов наявному ресурсному потенціалу та структурі сільськогосподарського виробництва залишається важливою передумовою його розширеного відтворення.

В даний час і на ближчу перспективу колгоспи залишаються головними виробниками сільськогосподарської продукції, тому їх перехід до дійсно колективної власності через пайові відносини слід розглядати як реальний шлях реформування на селі. Водночас реформування відносин власності в різному їх прояві зумовлює утворення нових відносин в різних формах усупільненого виробництва і є складовою частиною економічної реформи на селі.

Одним із важливих її напрямів в умовах Карпатського регіону є створення селянських /фермерських/ господарств, оскільки для їх розвитку існують специфічні соціально-економічні передумови.

В сукупності все це зумовлює шляхи підвищення ефективності виробництва в колгоспах та інших формах господарювання, а їх науковий пошук визначає актуальність дослідження.

Проблема економічної ефективності господарювання на селі в різних аспектах досліджувалася багатьма вченими: А.Алмаші, В. Амбросович, І. Буздаловим, В. Добриніним, С. Дем"яненко, С. Мочерним, Л.Никифоровим, О. Омищенком, М. Ратгаузом, П. Саблуком, В. Шепсю, В. Юрчишиним та іншими економістами-аграрниками. Більшість наукових праць присвячувалася загальним теоретичним концепціям та методичним проблемам і, зокрема, місцю сільськогосподарського виробництва в ринкових відносинах.

Регіональні аспекти цих проблем поки що не знайшли достатньої розробки, що пояснюється нестабільністю економічної ситуації, невизначеністю багатьох нормативних положень та рядом інших причин, серед яких слід зазначити і недостатнє наукове забезпечення процесу реформування.

Саме ці обставини визначили мету і завдання даного дослідження.

1.2. Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення економічної і соціальної ефективності виробництва в колективних господарствах гірської зони Карпат при переході до ринкової економіки шляхом розробки пропозицій щодо раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, реформування відносин власності в них та трансформації їх при відповідних умовах в організаційні структури ринкового типу.

Для досягнення цієї мети визначені такі завдання:

- виявлення і аналіз факторів підвищення економічної та со-

ціальної ефективності сільськогосподарського виробництва в основних типах колективних господарств регіону ;

- визначення основних напрямів підвищення ефективності інтенсифікації виробництва ;

- розробка пропозицій по підвищенню рівня зайнятості трудових ресурсів та пом'якшанню сезонності їх використання за рахунок розвитку підсобних виробництв і промислів ;

- опрацювання моделі приватизації колективної власності шляхом її павання в умовах гірського землеробства і тваринництва ;

- обґрунтування перспективних організаційних структур трансформованих колективних господарств.

I.3. Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження були господарства гірської зони Карпат, їх економічна діяльність, організаційна структура виробництва та умови реформування колективної власності. Дослідження здійснювалися на матеріалах 73 колгоспів гірської зони Карпат.

I.4. Методологія та методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є прогресивна економічна теорія, законодавчі та нормативні акти Верховної Ради і Уряду України з питань розвитку сільського господарства. Для розв'язання поставлених завдань використані праці вчених економістів-аграрників, а також література з питань застосування математичних методів в економічних дослідженнях.

В дисертаційній роботі застосовувалися такі методи: монографічний, статистичних групувань, кореляційний та інші. Інформаційна база дослідження: документи первинної звітності господарств, статистична звітність, матеріали економічної оцінки земель, довідково-нормативна література та інші.

І.5. Наукова новизна і результати дослідження, які виносять-ся на захист. Вперше проведено комплексний аналіз результативності виробництва колгоспів гірської зони Українських Карпат ; методично обгрунтовані пріоритетні напрями використання ресурсного потенціалу та підвищення ефективності інтенсифікації виробництва в різних типах господарств ; опрацьовано модель приватизації колективної власності шляхом її паювання ; розроблено параметри двох типів селянських /фермерських/ господарств.

На основі виконаних досліджень одержані слідуючі основні результати, які виносяться на захист :

- пропозиції по інтенсифікації виробництва, поглибленню його спеціалізації та раціональному використанню ресурсного потенціалу регіону, в тому числі робочої сили ;
- модель приватизації колективної власності шляхом її паювання ;
- методичні підходи і практичні рекомендації по створенню основних типів селянських /фермерських/ господарств стосовно до умов гірської зони Карпат.

І.6. Практичне значення результатів дослідження. Пропозиції щодо підвищення результативності господарювання, розробки по приватизації колективної власності та формуванню селянських /фермерських/ господарств можуть бути використані спеціалістами агропромислового виробництва гірської зони Карпат, а також науковцями.

І.7. Апробація і впровадження результатів дослідження. Наукові положення і результати, одержані пошуковцем у процесі дослідження, опубліковані у виданнях практичного і методичного характеру, наукових статтях.

По результатах досліджень автор доповідав на республіканських і регіональних виробничих та науково-практичних конференціях, нарадах і семінарах, які проводилися в 1987-1993 рр. в регіоні та в Україні.

Важливою формою практичної апробації результатів дослідження було впровадження розробок автора в господарствах Воловецького району Закарпатської області та в інших сільськогосподарських підприємствах гірської зони Карпат.

I.8. Публікації. По досліджуваній проблемі автором опубліковано 13 робіт, список яких наведено в авторефераті.

I.9. Обсяг і структура дисертації. Дисертація написана українською мовою, викладена на 161 сторінці машинописного тексту, має 2 малюнки, 32 таблиці, 18 додатків і список використаної літератури з 202 найменувань.

I.10. Зміст роботи. У вступі обгрунтована актуальність теми, визначені мета і завдання, предмет, об'єкт і методика дослідження, викладені наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі - "Економічні основи удосконалення форм господарювання на селі в ринкових умовах" розглянуто концепцію розвитку форм господарювання та теоретичні аспекти відносин власності в сільському господарстві в період переходу до ринкової економіки.

У другому розділі - "Сучасний стан розвитку виробництва та його ефективність в колгоспах гірської зони Карпат" проведено аналіз передумов та впливу факторів на ефективність використання

ресурсного потенціалу в різних типах сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі - "Основні напрями удосконалення організації виробництва та шляхи підвищення його ефективності" визначено напрями здійснення інтенсифікації виробництва, підвищення ефективності використання трудових ресурсів і пом'якшення сезонності праці в колгоспах за рахунок розвитку підсобних виробництв та промислів, опрацьована модель приватизації колективної власності шляхом її павання та обґрунтовано параметри селянських /фермерських/ господарств.

У заключній частині узагальнено результати дослідження, систематизовано основні висновки і пропозиції.

П. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

На основі узагальнення досвіду проведення економічної реформи, зокрема в аграрній сфері, в країнах Східної Європи, аналізу ситуації, що склалася в продовольчому комплексі України, критичного осмислення позицій вітчизняних учених щодо змісту, характеру і напрямів його переходу до ринкової економіки, пошуком викладається власне бачення цієї проблеми в цілому і стосовно локальних умов досліджуваного регіону. Зокрема, концептуально викладаються основні аргументи доцільності розвитку різних форм господарювання в гірських районах Карпат, виходячи з їх специфічних природно-економічних особливостей.

Досить детально проаналізовано причини, що зумовлюють гальмування соціально-економічного розвитку і зниження ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі. В числі основних дисертантом визначено високий ступінь його усупільнення, недосконалість відносин власності, відсутність еконо-

мічних інтересів безпосередніх виробників у підвищенні результативності господарювання, відсутність ринкової оцінки праці тощо.

Наголошується на специфічних проявах відносин власності в сільському господарстві досліджуваного регіону на початковій стадії економічної реформи, робиться висновок про необхідність докорінного перетворення цих відносин шляхом передачі засобів виробництва безпосередньо окремим колективам і особам, персоніфікації власності, що досягається на основі оренди, викупу, створення акціонерних товариств, асоціацій, приватних підприємств. Автор вважає, що за таких умов можливе подолання відчуження працівників від засобів виробництва і результатів своєї праці, формування конкретного господаря, який зацікавлений у високій ефективності виробництва, оскільки від цього залежить його дохід і добробут.

Для опрацювання конкретних пропозицій щодо підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, напрямів трансформування форм власності і господарювання в гірській зоні Карпат ґрунтовно аналізуються передумови і фактори, що впливають на результати господарювання. Акцентується увага на тому, що можливості дальшого нарощування обсягів продукції землеробства екстенсивним шляхом в регіоні практично вичерпані, оскільки земельні ресурси, придатні для сільськогосподарського використання, обмежені, а площа ріллі, за даними земельного обліку, систематично коригується в бік зменшення. Отже, неминуче виникає потреба збільшення виробництва продукції за рахунок інтенсифікації землеробства.

В роботі узагальнені матеріали, які характеризують діяльність сільськогосподарських підприємств, що розвивають крім основних галузей підсобні виробництва і промисли. В результаті економічного аналізу автором виділено два виробничі типи господарств : 25 скотарських /І тип/ і 47 агропромислових підприємств /ІІ тип/. В господарствах І типу в загальному обсязі товарної продукції переважає продукція тваринництва - 68,9 %, продукція підсобних виробництв і промислів - 14,7 %, а продукція рослинництва займає 8,6 %. Основними галузями в агропромислових підприємствах є підсобні виробництва і промисли, продукція яких складає 46 %, тваринництво займає 39,3 % в структурі товарної продукції.

Кожен виробничий тип різниться рівнем інтенсивності і ефективності виробництва /табл. 1/. В І типі порівняно з ІІ вироблено в 1,2 раза більше товарної продукції, молодняка і м'яса ВРХ, одержано в 1,6 раза вищий прибуток від сільськогосподарських галузей в розрахунку на 100 га сільгоспугідь. Вартість валової продукції на 100 крб. основних фондів в обох типах майже однакова.

В агропромисловому типі підприємств на 100 га сільгоспугідь одержано в 1,9 разів більше валового доходу і чистого прибутку на одного працюючого, ніж в скотарському, що вказує на краще використання фондів і трудових ресурсів.

Розглядається порівняльна ефективність сільськогосподарського виробництва колгоспів гірської зони Карпат в розрізі 8 адміністративних районів і розкриваються основні фактори, які на неї впливають. Основними можна вважати напрями виробничої спеціалізації, трудомісткість виробленої продукції, рівень механізації виробництва, забезпеченість матеріально-технічними і трудовими ресурсами та ступінь їх використання. Для визначення останнього

застосовано зокрема такі показники : коефіцієнт сезонності, амплітуда коливань, коефіцієнт сезонних коливань, місячні індекси затрат праці.

I. Показники рівня інтенсивності виробництва
в колгоспах гірської зони Карпат /1986-1991 рр./

Показники	: Виробничий тип :		В середньому по типах
	: скотар-ський	: агропромисловий	
	: /I/	: приємство	
	: /I/	: /II/	

Одержано в сільськогосподарському виробництві

на 100 га сільгоспугідь

молока, ц	320,7	238,9	277,8
м'яса ВРХ, ц	61,6	50,0	53,6
валової продукції, тис.крб.	53,5	47,2	47,7
товарної продукції, тис.крб.	52,7	45,5	47,7
прибутку, тис.крб.	5,9	4,4	5,2

валової продукції

на 100 крб. основних фондів, крб.	64,91	63,36	62,15
на середньорічного працюючого, тис.крб.	3,17	2,91	2,91

Одержано в господарствах в цілому

на 100 га сільгоспугідь, тис.крб.

валового доходу	40,19	58,26	49,23
чистого прибутку	7,23	17,73	12,48

на 100 крб. основних фондів

валової продукції, крб.	66,56	80,64	76,37
-------------------------	-------	-------	-------

на середньорічного працюючого

валової продукції, тис.крб.	3,45	3,28	3,33
валового доходу, крб.	2404	2188	2296
чистого прибутку, крб.	350,71	665,99	508,35

В господарствах має місце значна сезонність праці. Ця проблема вивчалася в колгоспі "Карпати" /агропромислове підприємство/ і в колгоспі "Світанок" /сільськогосподарське - скотарського типу/. Коефіцієнт сезонності в першому становить 19,4 %, а в другому - 30,5 %. Найбільш рівномірно розподіляються затрати праці в тваринництві, в галузях рослинництва використання праці дуже нерівномірне: максимальні затрати припадають в "Карпатах" на листопад - 55,4 %, в "Світанку" - на жовтень - 60,6 %.

В агропромислового підприємстві "Карпати" трудові ресурси використовуються на 77,8 %, а в "Світанку" - лише на 39 %. Загальний резерв робочого часу становить в першому колгоспі 24,4 , в другому - 67 тис.людино-днів. Використання цього резерву можливе, зокрема, на основі тіснішої кооперації господарств з промисловими підприємствами й розвитку власних підсобних виробництв і промислів.

У виробничому процесі існує тісний взаємозв'язок між раціональним використанням ресурсного потенціалу і ефективністю виробництва. Так, при раціональному використанні ресурсів підвищується ефективність функціонування, оскільки одним з основних критеріїв економічної ефективності є відношення ефекту до витрат ресурсів і навпаки.

На наш погляд, кожний елемент ресурсного потенціалу сільського господарства повинен мати матеріально-речовий і вартісний зміст. При визначенні його структури та складу необхідно враховувати наступне :

кінцевий результат, оскільки основні результативні показники ефективного функціонування АПК значною мірою залежать від

рівня ресурсозабезпеченості;

і кожний елемент ресурсного потенціалу має свої специфічні особливості, тому в сукупності його структурних елементів кожний ресурс впливає на кінцевий результат господарської діяльності в неоднаковій мірі;

на кінцеві результати АПК впливає склад ресурсного потенціалу, співвідношення між структурними елементами, тобто співвідношення між ресурсами.

Проведено аналіз впливу факторів на ефективність використання ресурсного потенціалу в різних типах сільськогосподарських підприємств. Обчислена грошова оцінка ресурсного потенціалу колгоспів гірської зони Карпат за 1935-1991 рр. та виділені основні структурні елементи ресурсного потенціалу: природні /земельні/, трудові /середньорічна чисельність працівників і залучених осіб/ і матеріально-технічні /основні та оборотні засоби/ ресурси.

Оскільки в гірській зоні Карпат є відносний надлишок трудових ресурсів /в 1,1-1,3 рази вище потреби/, то для більш достовірного визначення величини ресурсного потенціалу господарств автор вважає доцільним обчислювати загальний поправочний коефіцієнт з урахуванням заробітної плати одного працівника, який дорівнює 0,57.

З метою визначення рівня використання ресурсного потенціалу та його впливу на ефективність аграрного виробництва нами застосований багатофакторний кореляційний аналіз. Враховуючи складність і специфіку виробництва, відібрані найбільш характерні фактори, що відображають основні особливості явища.

В результаті аналізу зроблено висновок, що найбільш дієвими факторами росту продуктивності праці, фондівіддачі, валового доходу в

сільському господарстві гірської зони Карпат є збільшення питомої ваги трудових та матеріально-технічних ресурсів у ресурсному потенціалі.

Значні резерви також криються у більш раціональному використанні матеріально-технічних засобів і земельних ресурсів. Дослідження показали, що основними напрямками зниження землеємкості і в цілому ресурсомісткості сільськогосподарської продукції є підвищення врожайності культур.

Оскільки в агропромислових підприємствах одержано на 1000 крб. вартості ресурсного потенціалу більше в 1,3 і 1,4 рази відповідно валового і чистого прибутку від всієї продукції і вищою є рентабельність всього виробництва /табл. 2/ порівняно з господарствами скотарського типу, то при переході до ринкових відносин найбільш доцільним з економічної точки зору для гірської зони Карпат є розвиток саме агропромислового виробництва. Тому визначальною в структурі товарної продукції господарств такого типу повинна бути продукція підсобних виробництв і промислів - 60-70 %, тваринництва - 20-30, з них продукції скотарства - 15-20, рослинництва - 3-5 %.

В системі заходів щодо економічного і соціального розвитку гірського села велике значення мають саме підсобні виробництва, які сприяють більш раціональному використанню місцевих джерел сировини і трудових ресурсів села, особливо в міжсезонний період, створенню стабільних виробничих колективів, зміцненню економіки господарств, покращенню демографічної ситуації на селі, зрештов-нарошуванню випуску продуктів харчування і товарів народного споживання.

2. Ефективність використання ресурсного потенціалу
у виробничих типах колгоспів гірської зони
Карпат /1986-1991 рр./

Показники	Виробничий тип :		
	скотар-сільськ :/I/	агропроми-ське під-приємство :/II/	В сере-дньому по типах
Одержано в сільськогосподарсько-му виробництві			
на 1000 крб. вартості ресурсного потенціалу, крб.			
валової продукції	117,59	110,44	112,68
товарної продукції	149,68	135,85	140,18
валового доходу	32,35	27,63	29,10
чистого прибутку	16,22	14,44	15,00
Ресурсоміжність	8,50	9,05	8,87
Рівень рентабельності, %	12,22	9,61	10,51
Одержано в господарствах в цілому			
на 1000 крб. вартості ресурсного потенціалу, крб.			
валового доходу	105,61	139,66	130,42
чистого прибутку	30,56	43,77	40,18
Ресурсоміжність	9,47	7,26	7,67
Рівень рентабельності, %	14,93	20,60	17,70

Промислова діяльність сільськогосподарських підприємств досліджуваної зони доцільна в таких основних напрямках :

переробка сільськогосподарської сировини з метою скорочення її втрат, підвищення якості та розширення асортименту готової продукції, раціональної утилізації відходів ;

— виробництво будівельних матеріалів з місцевої сировини з метою покращення умов житлового, культурно-побутового і виробничого будівництва на селі ;

організація виробництв, які відповідають завданню найбільш повної і ефективною зайнятості селян, забезпеченню їх доходами і збільшенню прибутків господарств в цілому ;

офслюговування основного виробництва шляхом організації ремонту сільськогосподарської техніки, інвентаря, а також забезпечення електроенергією за рахунок власних електростанцій і мобільних установок.

Однією з важливих умов переходу господарств досліджуваної зони до ринкової економіки є роздержавлення і приватизація власності. Нами доопрацьовані методика приватизації власності колгоспів шляхом визначення пай кожного колгоспника у неподільних фондах, розроблені науковими установами України і впроваджені в порядку експерименту в колгоспі "Світанок" Воловецького району Закарпатської області. Керуючись нормативними документами, в колгоспі створено пайовий фонд. Право на пай мають усі члени колгоспу і пенсіонери, які працювали в господарстві. Критерій пайовання - трудовий внесок колгоспників, визначений сумою оплати праці по всіх формах економічного стимулювання.

Алгоритми розрахунків, якими користувалися, можна описати

послідовністю таких формул:

$$П_{\phi} = Н_{\phi} - Б - Д - К,$$

де $П_{\phi}$ - пайовий фонд колгоспу, який підлягає розподілу; $Н_{\phi}$ - неподільний фонд колгоспу;

$Б$ - вартість основних засобів, одержаних безплатно; $Д$ - вартість основних виробничих фондів, введених в дію за рахунок коштів держбюджету; $К$ - заборгованість по довгострокових і короткострокових позиках банку, одержаних на введення основних виробничих фондів на момент переходу господарства до пайових відносин власності ;

$$K_j = \frac{\bar{x}}{x_j},$$

де K_j - індекс, який застосовується для коригування заробітку за j -й рік періоду з низьким рівнем оплати праці; \bar{x} - середньорічний рівень оплати праці одного члена колгоспу за період наявності достовірних даних про трудову участь колгоспників у громадському господарстві; x_j - середньорічна оплата праці колгоспника у j -му році ;

$$ПС = \frac{П_{\phi}}{\Phi ОП}$$

де $ПС$ - пайова ставка; $П_{\phi}$ - пайовий фонд; $\Phi ОП$ - фонд оплати праці ;

$$ДС = \frac{ЗЧД}{П_{\phi}}$$

де $ДС$ - дивідендна ставка; $ЗЧД$ - залишок чистого доходу ;

$$ЗП = \frac{С_p + С_c + С_n}{P},$$

де $ЗП$ - земельний пай у грошовому виразі; $С_p$ - сумарна грошова оцінка ріллі; $С_c$ - сумарна грошова оцінка сінокосів;

Сп - сумарна грошова оцінка пасовищ; Р - число працівників колгоспу.

Індивідуалізація колективної власності колгоспників є першим кроком до приватизації, оскільки пайовики мають право одержувати на суму свого індивідуального пая матеріальні ресурси : виробничі будівлі, сільгосптехніку тощо для ведення сільського господарства, заповідати його своїм близьким.

В гірських районах Карпат певний розвиток повинні одержати багатогалузеві селянські господарства, основним завданням яких є виробництво сільськогосподарських продуктів для власних потреб, а надлишки продукції реалізуються на вільному ринку. Також доцільно створювати селянські господарства по виробництву м'яса великої рогатої худоби. А в районах, де спостерігається дефіцит орних земель, краще створювати селянські господарства по вирощуванню баранини. До того ж в цих господарствах частина пасовищ розташована на високогір'ї, які більш придатні для ведення вівчарства.

В таблицях 3 і 4 наведено модельні варіанти селянського /фермерського/ господарства, яке спеціалізується на розведенні грубововнистої породи гірсько-карпатських овець і селянського господарства, спеціалізованого на відгодівлі великої рогатої худоби.

Для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в різних типах господарств їх інтенсифікацію потрібно проводити стосовно до умов гірської зони Карпат, особливості якої полягають в моногалузевому характері сільськогосподарського виробництва, обмеженості земельних ресурсів і надлишку робочої сили.

Інтенсифікацію виробництва потрібно здійснювати в таких напрямках :

3. Основні параметри сільськогосподарського /фермерського/ господарства по виробництву продукції вівчарства з закінченим оборотом стада

Показники	Значення показників
Сільгоспугідь, га	49,3
в т.ч. ріллі	24,3
Кількість середньорічних працівників, чол.	3
в т.ч. в тваринництві	2,2
в кормовиробництві	0,8
Кількість овець на початок року, гол.	200
Питома вага вівцематок у стаді, %	70,5
На 1 га сільгоспугідь припадає	
поголов'я овець	6
в т.ч. вівцематок	4
Виробництво, ц	
вовни /чистого волокна/	3,2
баранини	55,2
кормів, ц корм.од.	1734
Витрати кормів, ц корм.од.	
на вівцю	4,5
на 1 ц вовни в чистому волокні	122
на 1 ц приросту живої маси овець	8,5
На 1 працюючого	
виробництво, ц	
вовни /чистого волокна/	1,1
баранини /в живій масі/	18,4
Одержано прибутку, тис.крб.	2190,2 ^{1/}
^{1/} В умовах грудня 1992 р.	

4. Основні параметри селянського /фермерського/
господарства по відгодівлі великої рогатої
худоби з повним оборотом стада

Показники	: Значення : показників
Сільгоспугідь, га	41,5
в т.ч. ріллі	24,0
Кількість середньорічних працівників	4,4
в т.ч. в тваринництві	3,3
в кормовиробництві	2,1
Наявність поголів'я на початок року	50
Питома вага корів у стаді, %	26
Середньодобовий приріст, г	
ремонтних телиць	450
бичків на відгодівлі	700
Вага I голови при реалізації на м'ясо, кг	
телиць	360
бичків	470
На I га сільгоспугідь	
поголів'я, гол.	
ВРХ - всього	1,2
у т.ч. корів	0,3
Витрати кормів на голову, ц корм.од.	
корів	45,0
бичків на відгодівлі	25,7
на I ц молока	1,5
на I ц м'яса ВРХ	15,2
На I працюючого	
виробництво, ц	
молока	97,5
м'яса ВРХ	13,3
Одержано виручки, тис.крб.	1273,9 ^{1/}

^{1/} В умовах грудня 1992 р.

- удосконалення галузевих технологій на базі досягнень науково-технічного прогресу ;

- нарощування фондозабезпеченості виробництва і на цій основі завершення комплексної механізації, особливо у тваринництві ;

- збільшення обсягів культуртехнічних робіт на природних кормових угіддях ;

- удосконалення племінної справи і підвищення продуктивності тварин ;

- організація насінництва кормових культур.

По кожному з них автором опрацьовані конкретні пропозиції.

Зокрема, інтенсифікація виробництва яловичини в гірській зоні Карпат повинна здійснюватися в таких напрямках :

ефективне використання корів буро-карпатської породи, підвищення її генетичного потенціалу, м'ясної продуктивності, інтенсивне використання молодняка до 18-24-місячного віку живою масою 450-500 кг ;

широке застосування вибіркового промислового схрещування корів і телиць із плідниками м'ясних порід волинського, знам'янського та поліського зональних типів, інтенсивна відгодівля помісного молодняка ;

прискорення розвитку галузі м'ясного скотарства завдяки розширеному відтворенню наявного поголів'я м'ясних порід, типів, використання для відтворення помісних телиць, одержаних при промислового схрещуванні в молочному скотарстві.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

I. Природно-економічні умови гірських районів Українських Карпат сприятливі для ведення сільського господарства, однак обмеженість земельних ресурсів не дозволяє виробляти продукцію в

обсягах, достатніх для забезпечення населення регіону продовольством, а промисловості - сировиною. З ряду організаційно-господарських причин продуктивність аграрного сектора в гірських господарствах низька, тому значна частина прибутку надходить від підсобної /промислової/ діяльності, використання місцевої сировини /ліс, надра/. Виробничі структури громадського сектора не забезпечують необхідного рівня продуктивності виробництва, збільшення обсягів продукції, раціонального використання наявних трудових та матеріальних ресурсів і, як наслідок, - соціального розвитку регіону.

2. З метою використання надлишку трудових ресурсів у міжсезонний період, запасів місцевої сировини /будівельні матеріали, нестандартна деревина, дикоростучі плоди та ягоди/ доцільно розвивати діючі та створювати підсобні виробництва і промисли.

Найбільш економічно обґрунтованим для гірської зони є агропромисловий тип підприємств, ефективність яких, як свідчать результати дослідження, в 1,9-2,5 рази вища порівняно з господарствами скотарського напрямку. Зокрема, чистий прибуток в перших у розрахунку на 1 працюючого вищий на 89,9 %.

3. Крім колективних селянських господарств перспективною формою підприємств є селянські /фермерські/ господарства, формування яких можливе шляхом виходу селян з колгоспів /радгоспів/ на основі пай або перетворення особистих підсобних сімейних господарств у товарні.

4. Селянські /фермерські/ господарства доцільно спеціалізувати на виробництві м'яса ВРХ з поголів'ям 50 голів, в тому числі корів - 13, та розведенні грубововнових гірсько-карпатських овець для одержання вовни і баранини з поголів'ям овець - 200, в тому числі вівцематок - 150. Оптимальний обсяг землекористування для селянських /фермерських/ господарств - 46-50 га.

5. Для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в усіх типах господарств слід запроваджувати їх інтеграцію по таких напрямках :

- з промисловими підприємствами для створення підсобних промислових виробництв ;
- з високоефективними виробничими одиницями низинної зони для забезпечення концентратами ;
- з гірськими підприємствами для переробки, реалізації продукції, механізації виробничих процесів, організації агросервісу.

6. Одним із шляхів інтенсифікації виробництва в господарствах різних типів є впровадження передових технологій на основі комплексної механізації, суттєве покращення племінної роботи та докорінна перебудова кормовиробництва з метою доведення виходу кормів до 20-25 ц корм.од./га на природних і 40-45 ц корм.од./га на сіяних кормових угіддях.

Основні положення дисертаційної роботи викладені у нижченаведених публікаціях автора :

1. Ефективність сімейного підряду на вирощуванні і відгодівлі ВРХ /у співавт./ . // Інф.листок Львів. ЦНТ/, - № 87, 1987. /рос.мовою/.

2. Колективний підряд у картоплярстві /у співавт./ . // Довідник картопляра.- Ужгород:Карпати, 1987. - С.170-183.

3. Оплата праці /у співавт./ . // Довідник картопляра. Ужгород:Карпати, 1987. - С. 183-184.

4. Стан використання сільськогосподарських угідь під кормові культури в гірських районах Карпат: Тез.доп. // Рациональне використання кормових ресурсів зони Карпат. - Ужгород, 1987. - С. 11-13 /рос.мовою/.

5. Структура кормових культур - ефективність їх вирощування в гірській зоні Карпат:Тез.доп.//Наука - виробництву. Ужгород: 1933. - С.93 /рос.мовою/.

6. Ефективність виробництва картоплі в гірських районах Карпат:Тез.доп.//Науково-практична конференція молодих вчених. В.Бақта, 1933. - С.6-7 /рос.мовою/.

7. Ефективність промислових підсобних виробництв в колгоспах гірської зони Карпат:Тез.доп.//Підвищення ролі молодих вчених і спеціалістів в удосконаленні економічного механізму господарювання. Одеса: 1933. - С.727 /рос.мовою/.

8. Ефективність сільськогосподарського виробництва в колгоспах гірської зони Карпат:Тез.доп.//Вклад молодих вчених в розвиток АПК УРСР.Херсон: 1933. - С.49 /рос.мовою/.

9. Ефективність виробництва кормів на кормових угіддях гірської зони Карпат:Тез.доп.//Інтенсивна технологія виробництва і заготівлі кормів. -Львів: 1990, - С.24.

10. Ефективність використання ресурсного потенціалу колгоспів гірської зони Карпат:Тез.доп.//Наукові розробки та досягнення молодих вчених в сільськогосподарському виробництві. -В.Бақта: 1991. - С.30.

11. Шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в гірській зоні Карпат:Тез.доп.//Проблеми сільськогосподарського виробництва Карпатського регіону. -В.Бақта:1992.-С.66.

12. Ефективність використання ресурсного потенціалу в різних типах господарств гірської зони Карпат:Тез.доп.,,Наукове забезпечення агропромислового комплексу західного регіону України в умовах переходу до ринкових відносин. -Львів, 1992. -С.78-79.

13. Шляхи рівномірного використання робочої сили в колгоспах гірської зони Карпат:Тез.доп.//Наукові розробки - агропромислового комплексу. -Н.Ворожа. 1993. - С.179.

Підписано до друку 17.02.1994 р. Формат 60x84 1/16. Папір друк.
Обл.-вид.арк. 1. Ум.друк.арк. 1,4. Тираж 100 прим. Зам. 24.

ДІП Інституту аграрної економіки УААН. 252127, Київ-127, вул.
Героїв оборони, 8

AB 29.373

AB 29.373